

Tři nepublikované nálezy uherských středověkých dukátů ze sbírky Národního muzea

L u b o š P O L A N S K Ý

 73, 2018, s. 69–84

Three unpublished finds of the Hungarian medieval ducats from the collection of the National Museum

In process of preparation of publication focused on the Hungarian medieval ducats from the collection of the National Museum, information about unknown and unpublished finds appeared in the archive documents of the Numismatic Department. Documentation talks about three Hungarian ducats struck under Sigismund I of Luxembourg (1387–1437) found at the following locations: 1) Nice (France, found before 1870 – one ducat produced in Buda in 1411); 2) Hronov (Náchod distr., found in bulwark of the local hillfort in spring 1899 – one ducat of the same type as the previous coin); 3) unknown Bohemian locality (possibly a part of a larger dispersed hoard – one ducat struck in Kremnitz in 1436–1437 and one ducat from Holland struck in 1747).

 ducat; find; Sigismund I of Luxembourg (1387–1437); Hungary [HU]; Holland [NL]; Nice [F]; Hronov (Náchod district) [CZ]; unknown locality.

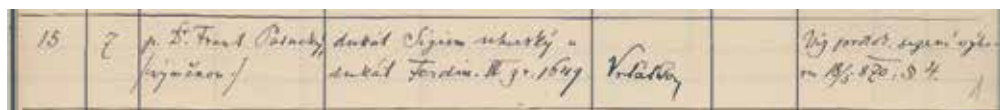
 dukát; náleží; Zikmund I. Lucemburský (1387–1437); Uhry [HU]; Holandsko [NL]; Nice [F]; Hronov (okr. Náchod); lokalita neznámá.

Při přípravě publikace uherských středověkých dukátů ze sbírky Národního muzea byly v archivních dokumentech numismatického oddělení a Archivu Národního muzea objeveny údaje o dosud nepublikovaných nálezech. Jedná se o tři drobné nálezy uherských dukátů Zikmunda I. Lucemburského (1387–1437). Prvním a nejstarším je náleží budínského dukátu z 1411 vykopaný ve francouzském městě Nice před rokem 1870. Druhým je náleží dukátu stejného typu v náspu tvrže ve východočeském Hronově objevený z jara roku 1899. Třetí náleží pochází z neznámé, snad české lokality. V tomto případě by se teoreticky mohlo jednat o torzo většího pokladu. Jeho jedinou evidovanou částí jsou uherský kremnický dukát Zikmunda I. z let 1436–1437 a holandská zlatá ražba z roku 1747.

* PhDr. Luboš POLANSKÝ, Národní muzeum (Praha), lubos_polansky@nm.cz. Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2018/24, 2019–2023/11.Va, 00023272).

1. Nález z Nice – nejstarší a jediný zahraniční nález

Jediným nečeským nálezem uherských dukátů ve sbírce numismatického oddělení Národního muzea je nález uherského dukátu císaře a krále Zikmunda I. Lucemburského v Nice. Nález zůstal ve starší české numismatické literatuře nepovšimnut. Důvodem byl bohužel ne příliš šťastný zápis o jeho získání do přírůstkové knihy.¹ Podle tohoto záznamu (mimořádně, jak je uvedeno výše, nejstaršího přírůstku uherského dukátu zapsaného v první samostatné přírůstkové knize vedené na numismatickém oddělení) byla mince získána výměnou od Františka Palackého. Údaj byl natolik obecný, že ve snaze získat podrobnější informace o minci za účelem její identifikace ve sbírce bylo nutné zapátrat v muzejním archivu po „protokolu sezení výboru 18. 5. 1870, §4“, který byl v poznámce přírůstkové knihy u přírůstku 15/1870 uveden. Za pomoci kolegyně Mileny Běličové z Archivu Národního muzea, které tímto velice děkují, byl záznam objeven ve vázané v úřední knize.²

● □ 1: Přírůstková kniha Numismatického oddělení Národního muzea, č. 15/1870 (výřez).

Údaje uvedené v protokolu bohužel blíže nespécifikovaly typ uherského dukátu Zikmunda I. Lucemburského, upřesňovaly však způsob získání mince a především podávaly důležitou a velmi zajímavou informaci o tom, že se jedná o nález učiněný v Nice: „*P. Dr. Frant. Palacký oznámil, že jeden dávný jeho známý, horlivý sběratel starožitností v Nizze jemu a p. Dru Riegrovi daroval uherský dukát Sigismunda, v Nizze vykopaný, a dukát Ferdinanda III z r. 1649, jež p. Dr. Palacký museu věnuje s žádostí, aby onomu sběrateli z dublet našich mincí na vzájem učiněn byl dar.*“ „*P. p. bibl. Vrtátka a Perwolf mají tu sbírku učinit v stejné asi ceně.*“ V záznamu uvedená Nizza je dnešní francouzská Nice v Provensálsku na Azurovém pobřeží. Město patřilo od roku 1388 do roku 1860 k Savojsku, resp. k sardinskému (piemontskému) království (proto je uveden původní italský název města Nizza), které jej tehdy bylo nuceno postoupit Francii za uznání sjednocení italského území (italské království bylo vyhlášeno v následujícím roce 1861) pod vládou savojské dynastie.³

¹ Přírůstková kniha 1900–1940, Numismatické oddělení Národního muzea, č. 15/1870; viz též obr. 1.

² RNM, kniha č. 75, Protokoly schůzí správního výboru 1866–1870, protokol z 18. 5. 1870, § 4; viz též obr. 2.

³ PROCACCI, Giuliano: *Dějiny Itálie*, Praha 1997, s. 258–260.

S 4.
 P. Dr. Frant. Palacký
 oznámil, že jeden dávný
 jeho známý, horlivý sbě-
 ratel starojednoti v Nizze
 jemu a p. Dr. Liegrovi
 daroval uherský dukát
 Sigismunda v Nizze vy-
 kopaný, a dukát Ferdi-
 nanda III z r. 1649,

jež p. Dr. Palacký muse-
 věnuje s žádostí, aby
 onomu sběrateli z dublet
 našich mincí na vzá-
 jem učiněn byl dar. P. p. bitt. Uršátka a Por-
 wolf mají tu starost učinit
 v stejné asi ceně.

● 2: RNM, kniha č. 75, Protokoly schůzí správního výboru 1866–1870,
 protokol z 18. 5. 1870, § 4 (výřez).

Identifikaci mince však tento údaj nenapomohl. Ve staré na tabulky rozřazené sbírce byl totiž drobný lísteček s číslem přírůstku „Př. 15/1870“ na jedné straně a s údajem „St. sbírka“ a informací „vyst[aven]“ na straně druhé. Mince tedy byla použita při tvorbě expozice. Zprvu nebylo možné identifikovat, který ze Zikmundových dukátů patří k tomuto přírůstku. Všechny Zikmundovy dukáty rozložené na tabulce starého systému totiž byly určeny. Lísteček tedy nepatřil žádnému z nich. Teprve po revizi celého souboru uherských dukátů, která určila většinu Zikmundových uherských ražeb, se ukázalo, že nálezovým kusem z Nice by mohla být s největší pravděpodobností jedna ze dvou mincí, u kterých není uveden žádný jiný další identifikátor. Jedná se o uherské dukáty Zikmunda I., které byly s vysokou pravděpodobností vystaveny v rámci staré

Smolíkovy muzejní expozice. Po jejím ukončení nebyly vráceny zpět na místo pravděpodobně již tehdy pro nemožnost rozlišení, která z mincí je která. Oba dukáty byly proto provizorně uloženy pod označením „výloha 3“ a „výloha 4“ v později vytvořené krabičce souboru zlatých mincí. Jedná se o dukáty Zikmunda I. Lucemburského z budínské mincovny ražené za správce komory Ulricha Kamerera. Liší se pouze v použití značek po stranách sv. Ladislava, kdy první má pouze značku $\text{U}-\text{K}$, zatímco druhý kombinaci značek $\text{U}-\text{K}$.⁴

Pro starou Smolíkovu expozici byly přednostně použity dukáty ze sbírky přijaté do muzea ještě před vytvářením systematického rozložení na tabulky. Svědčí o tom obsazenost políček na samotné tabulce, která s těmito mincemi nepočítá. Drobné výstavní podložní lístečky pak napovídají, že část těchto mincí byla použita v některé z dalších výstav. Lísteček s přírůstkovým číslem 15/1870 a údajem „vystaven“ není ani originální lístek vytvářený při rozložení, ani doplňkový drobný výstavní lísteček s odkazy na původ mince, jedná se spíše o informační lístek, že do daného systému patří další vystavený dukát se známým původem.

S přesnějším určením, který dukát pochází z Nice, pomohl starý inventář numismatické sbírky litoměřického biskupa Emanuela Arnošta z Valdštejna (1719–1789). Biskup Valdštejn odkázal svou numismatickou sbírku své neteři, od které její především bohemikální část v roce 1805 koupil František Josef hrabě ze Šternberka a Manderscheidu (1763–1830). Před svou smrtí v roce 1830 ji pod rouškou výměny daroval Národnímu muzeu. V soupisu Valdštejnovy sbírky je uvedeno celkem šest dukátů Zikmunda I. Lucemburského, a to dvě starší mince s uhersko-braniborským znakem a čtyři kusy budínských ražeb se značkou $\text{U}-\text{K}$ Ulricha Kamerera.⁵

● 3: Vyobrazení uherských dukátů v inventáři sbírky Emanuela Arnošta z Valdštejna (výřez).

⁴ Za překreslení mincovních značek použitých v článku autor velice děkuje Jiřímu Lehkému.

⁵ *Abzeichnungen der Denk- Schau und Kurrent- Münzen, welche in der, so ansehnlichen Münz- Sammlung, nach Warsland Emmanuel Grafen von Waldstein und Bischofen von Leitmeritz, befindlich sind. I. Band. I. Abtheilung: Böhmische Munzen* [Inventář Valdštejn, nedatováno], s. 9, č. 238–243; viz též obr. 3.

Šternberkova sbírka tvořila základ numismatické sbírky v 19. století. Je tedy pravděpodobné, že dukát se značkou pocházel z této sbírky. Nepřítomnost dalších tří exemplářů stejného typu uvedených v soupisu sbírky litoměřického biskupa Emanuela Arnošta z Valdštejna lze vysvětlit zcela jednoduše. Byly-li vůbec získány do sbírky, pak jejich nepřítomnost je třeba připsat na úkor tehdejší praxe vyměňovat dublety mincí za mince jiné ve sbírce nepřítomné, a to i přesto pocházely-li ze samotných nálezů. Svědčí o tom zcela jasně sám Palackého požadavek na výměnu v případě dukátu z Nice.

Typologicky velmi blízké ražby navíc v 19. století pravděpodobně jediné doložené kusy ze sbírky byly použity v expozici, aby předvedly obě strany dukátů Zikmunda I. Lucemburského. Na základě této dedukce a prosté vylučovací metody samozřejmě s výhradou možného omylu je možné přiřadit dukáty ze staré sbírky označené jako „výloha 3“ a „výloha 4“ jak nálezu z Nice, tak Valdštejnově sbírce.

Nález z Nice tak tedy s vysokou pravděpodobností obsahoval dukát Zikmunda I. Lucemburského z budínské mincovny ražený s kombinací značek po stranách sv. Ladislava připisovaných správci komory Ulrichu Kamererovi:

UHRY, Zikmund I. Lucemburský (1387–1437), mincovna: *Budín/Buda*, správce komory:⁶ Ulrich Kamerer, dukát cca 1411. Zvětšeno 2,5:1.

Av.: v perlovci čtvrcený uhersko-český znak, v 1. a 4. poli arpádovské (uherské) pruhy, v 2. a 3. poli český lev;

opis: **+SIGISMVNDI•D•G•R•VNGARIE.**

Rv.: stojící sv. Ladislav s pláštěm, v pravé ruce drží válečnou sekeru, v levé královské jablko, kolem hlavy má svatozář, po stranách mincovní značka ;

opis: **•S•LADISL-AVS•REX.**

1.1. AV; 3,6140 g; 22,15 x 22,71 mm; 9,5 h.

XRF: Au 98,28 %; Ag 0,66 %; Cu 0,25 %.

Lit.: Lengyel 18/5; Pohl D 2-11; Huszár 573.⁷

⁶ Správce komory = komorský gróf; někdy uváděný překlad komorník je v Uhrách používán pro jiný úřad.

⁷ Dále v popisech u jednotlivých nálezů: Lengyel = LENGYEL, András: *Aranykönyv. 1325–1540*, Budapest 2013; Pohl = POHL, Artur: *Ungarische Goldgulden des Mittelalters (1325–1540)*, Graz 1974; Huszár = HUSZÁR, Lajos: *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*, München 1979.

Sbírka: Národní muzeum, inv. č. H5-360046 (přír. č. H5p15/1870,1; stará sbírka „výloha 3“).

Naleziště: **Nice [Francie] před 1870**, vykopán.

Foto Jiří Lehký. Zvětšeno 2:1.

Oproti tomu druhý dukát z výlohy odpovídá údajím z inventáře numismatické sbírky litoměřického biskupa Emanuela Arnošta z Valdštejna, ze které tak s vysokou pravděpodobností pochází. Jedná se o dukát Zikmunda I. Lucemburského z budínské mincovny ražený na rozdíl od předchozího exempláře jen se značkou po pravém boku sv. Ladislava $\text{-}\ddot{\text{L}}\text{-}$, která je taktéž připisována správci komory Ulrichu Kamererovi. Tento uherský dukát je také s vysokou pravděpodobností nejstarší doloženou uherskou středověkou zlatou ražbou získanou do Národního muzea již v roce 1830.

UHRY, Zikmund I. Lucemburský (1387–1437), mincovna: *Budín/Buda*, správce komory: Ulrich Kamerer, dukát cca 1411. Zvětšeno 2,5:1.

Av.: v perlovci čtvrcený uhersko-český znak, v 1. a 4. poli arpádovské (uherské) pruhy, v 2. a 3. poli český lev;

opis: **+SIGISMVNDI•D•G•R•VNGARIE.**

Rv.: stojící sv. Ladislav s pláštěm, v pravé ruce drží válečnou sekeru, v levé královské jablko, kolem hlavy má svatozář, po stranách mincovní značka $\text{-}\ddot{\text{L}}\text{-}$;

opis: **•S•LADISL-AVS•REX.**

A. AV; 3,5537 g; 22,15 x 21,91 mm; 6,5 h.

XRF: Au 98,6 %; Ag 0,62 %; Cu 0,25 %.

Lit.: Lengyel 18/3; Pohl D 2-8; Huszár 573.

Sbírka: Národní muzeum, inv. č. H5-360045 (stará sbírka „výloha 4“; pravděpodobně před 1830 sbírka František Josef hrabě ze Šternberka a Manderscheidu; před 1789 sbírka Emanuel Arnošt hrabě z Valdštejna biskup litoměřický).

Foto Jiří Lehký. Zvětšeno 2,5:1.

Ať již přijmeme toto rozdělení dukátů, které lze jediné ze sbírky alespoň hypoteticky spojit s nálezem v Nice, či nikoli, obě ražby byly vyraženy v Budíně za správce komory Ulricha Kamerera přibližně okolo roku 1411. Alespoň potud se tedy údaje, které je možné s největší pravděpodobností vztáhnout k nálezu z Nice, shodují.

Mince, jejíž původ sahá pravděpodobněji hlouběji až ke sbírce Emanuela Arnošta z Valdštejna, patří k nejběžnějšímu typu Kamererových ražeb nesoucích pouze jeho značku umístěnou nalevo od sv. Ladislava, která tvoří téměř 19 % všech Zikmundových dukátů se lvem rozpoznaných v uherských nálezech.⁸ V souboru Národního muzea se nachází z celkového počtu 146 Zikmundových dukátů 10 kusů tohoto typu, z toho tři z nálezů z Prahy-Josefova, U starého hřbitova čp. 248 a jeden z nálezů v Chotěboři (u něhož je třeba počítat s dalšími třemi exempláři, které byly původně při objevení chotěbořského nálezů jeho součástí).⁹

Ražba, jejíž přiřazení k nálezům v Nice je pravděpodobnější, přináší nepoměrně vzácnější typ dukátů Ulricha Kamerera se značkami **V-k**, který je z uherských nálezů známý pouze v 18 kusech. V českých nálezech deponovaných v Národním muzeu se nacházejí dva exempláře, první z Hronova a druhý z Chotěboře, ve kterém však původně byly dva kusy. Další exemplář obsahoval také poklad z Vimperku, v ostatních nálezech chybí. Je-li tento typ oním nálezovým kusem z Nice, je třetím nálezovým exemplářem tohoto typu ve sbírce Národního muzea. Ta pak obsahuje další čtyři nenálezové kusy, celkem tedy 7 (původně 8) exemplářů tohoto typu.¹⁰

Samotný nález, resp. záznam o něm učiněný v protokolu nedovoluje jednoznačně určit, jednalo-li se o depot jednotlivé mince, či o část pokladu obsahujícího více než jednu ražbu.¹¹ Ať tak, či onak, obsahoval Zikmundův uherský dukát, jehož *tpq* uložení je cca rok 1411. Přesnější určení doby ukrytí této pravděpodobněji jednotlivé ztrátové mince, nelze v tomto případě ani hypote-

⁸ BUDAJ, Marek: *Vývoj kremnickej mincovne vo svetle nálezov mincí v rokoch 1323 až 1437*, dizertační práce, Bratislava 2010, s. 132–134; viz též POLANSKÝ, Luboš – BUDAJ, Marek: *Zlatý poklad z Prahy-Josefova, U starého hřbitova čp. 248. K nálezům dukátů předjagellonské doby v Praze*, Numismatické listy, 72, 2017, s. 141; a BUDAJ, Marek – POLANSKÝ, Luboš: *Uherské středověké dukáty ze sbírky Národního muzea. Zlaté ražby od Karla I. Roberta z Anjou po Jana I. Zápolského (1325–1540)*, Praha 2019, v přípravě.

⁹ Část pokladu zůstala v majetku původního majitele a další část byla v Národním muzeu vzápětí, jako duplicitní, vyměněna za jiný materiál, proto tedy zde i dále dvojí počty skutečně dochovaných kusů a původně v nálezů obsažených. SKALSKÝ, Gustav: *Nález dukátů z Chotěboře*, Numismatický časopis československý 11–12, 1935–1936 [1936], s. 107–108; *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. 3. České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového*, sest. Emanuela NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Praha 1956 (dále jen *Nálezy II.3*), č. 2310; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela: *Uherský dukát v českých nálezech mincí grošového údobí (1300–1547)*, Študijné zvesti 14, 1964, s. 260, č. 16; TÁŽ: *Dukaten (Florentiner) und Goldgulden in der mittelalterlichen Münzfunden Böhmens*, in: Dona numismatica. Walter Hävernich zum 23. Januar 1965 dargebracht, Hamburg 1965, s. 234, pozn. 4; ZAORAL, Roman: *Nálezy zlatých mincí grošového období na území Čech. Příspěvek k oběhu uherských dukátů v Čechách*, Slovenská numizmatika 11, 1990, s. 131.

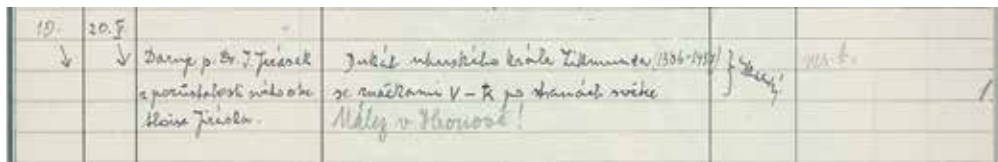
¹⁰ BUDAJ, M. – POLANSKÝ, L.: *Uherské středověké dukáty*, v přípravě.

¹¹ Pátrání po možném větším pokladu zlatých mincí z Nice před rokem 1870 zatím vychází naprázdno.

ticky vyjádřit, a to z několika důvodů. Předně Zikmundovy dukáty obíhaly, jak ukazují i výše uvedené nálezy a např. velké poklady kamenicko-pravíkovský¹² a uničovský¹³ oba s *tpq* 1614 či košický¹⁴ s *tpq* 1679, velmi dlouho. K tomu přistupuje i poměrně velká vzdálenost mezi místem ražby – uherským Budínem a místem ukrytí – tehdy savojskou Nizzou. Ta opět klade otázky, jak dlouho a přes jaká území putoval tento dukát mezi zmíněnými místy? V neposlední řadě nám pak zcela chybí údaje, za jakých okolností byl dukát vykopán.

2. Hronov – zapomenutý nálezc

Také druhý nálezc uherského dukátu Zikmunda I. Lucemburského z Hronova nebyl zmíněn ani v soupisu Nálezů, ani jinde ve starší numismatice literatuře. Jediným zapomenutým záznamem byl údaj v přírůstkové knize k 20. květnu 1930 pod přír. č. 10/1930 „*Daruje pan Dr. J. Jirásek z pozůstalosti svého otce Aloise Jiráska. Dukát uherského krále Zikmunda (1386–1437) se značkami V-k po stranách svěťce.*“ K tomuto záznamu bylo později tužkou rukou Emanuely Nohejlové-Prátové dopsáno „*Nález v Hronově!*“¹⁵

● □ 4: Přírůstková kniha Numismatického oddělení Národního muzea, č. 10/1930 (výřez).

Po pátrání v publikacích A. Jiráska a v archivech se podařilo k tomuto nepublikovanému nálezcu přiřadit bližší nálezové okolnosti. Alois Jirásek ve svém díle *Z mých pamětí* uvádí: „*Na tom valu jsem se jako chlapec dost nahonil. Dnes po něm sotva patrná stopa. Z polovice jej zničili, když r. 1888 v samém sousedství na volném láně zemanském, kdež obilí vlnívalo, vystavěli továrnu. Druhá část náspu skoro úplně rozkopána před nějakým rokem za opravy dvorských přístavků. Tenkrát tam našli dukát z časů uherského krále Sigmunda. Zlatý ten peníz, který snad některý z těch hronovských šlechticů přivezl z vojenské služby*

¹² *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*, sest. Lubomír Nemeškal, Praha 1957 (dále jen *Nálezy III*), neuvádí, přestože je znám ze starší i mladší literatury FIALA, Eduard: *Zlatý poklad. Koblížek u Kamenice*, Věstník Numismatické společnosti česko-slovenské v Praze 4, 1922, s. 170–171; AUGST, Bedřich: *Osmánské altuny z nálezů v lese Koblížku u Kamenice n. L.*, Numismatické listy 13, 1958, s. 92–96; ŠTĚPKOVÁ, Jarmila: *Coins of the Osmanli Sultans in the Coin-Hoards found on the Czechoslovak Territory*, Annals of the Náprstek Museum 2, 1963, s. 145–146, č. 13; NOVÁK, Vlastimil: *Struktura nálezů tureckých mincí v českých zemích a na Slovensku, jejich interpretace s přihlédnutím k nově publikovanému materiálu*, Numismatický sborník, 21, 2006, s. 182, č. 8; HRADIL, Filip: *Uničovský zlatý poklad. Nález mincí z počátku 17. století*, Olomouc 2015, s. 188, 192, č. 23.

¹³ *Nálezy III*, č. 3533; HRADIL, F.: *Uničovský zlatý poklad*.

¹⁴ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela: *Košický poklad. Nález zlatých mincí 15.–17. století v Košicích r. 1935*, Praha 1948, s. 39–41; BUDAJ, Marek: *Košický zlatý poklad*, Bratislava 2007, s. 84.

¹⁵ *Přírůstková kniha 1990–1940*, Numismatické oddělení Národního muzea, č. 10/1930; viz též obr. 4.

z *Polska neb Uher, mám na památku*“.¹⁶ Časový údaj před nějakým rokem je pak dobře identifikovatelný ze zprávy Stavebně historického průzkumu a archivních materiálů jako rok 1899, ve kterých je uvedeno, že „Z jara r. 1899 dal p. Robert Žid [majitel čp. 49] strhnouti násep, a tak poslední část zničena. Ještě je viděti příkop arci již velmi mělký“.¹⁷

Svobodný dvůr (dnes čp. 49 v Dvorské ulici) stál na místě hronovské tvrze pravděpodobně vzniklé již ve 13. století. První písemná zmínka o Hronově pochází však až z 3. června 1359, jedná se o ustanovení nového plebána (faráře) kostela Všech svatých. Svobodný dvůr koupil roku 1679 od Pavla Žida za 745 kop grošů míšeňských Matěj Jirásek. Rod Jirásků zde pak hospodařil až do roku 1882. Alois Jirásek pocházel z vedlejší linie tohoto rodu. Proto se také na počátku 20. let 20. století zasazoval o zachování nejstaršího domu tohoto dvora. Po roce 1882 dvůr patřil především textilním firmám. V roce 1889 byla vedle domu postavena přádelna, při čemž byla zničena část valu a příkopy bývalé tvrze, zbytek náspu byl stržen o deset let později v roce 1899. V roce 1923 přišli majitelé s žádostí o zboření objektu, na jehož místě měla být postavena budova ústředních kanceláří. Přestože firma získala přes nesouhlasné stanovisko městské rady a hronovské veřejnosti souhlas obecního zastupitelstva, svůj záměr nakonec neuskutečnila a budovu opravila.¹⁸ Od této doby se datují pokusy o zařazení domu mezi památky. Tato snaha dosáhla úspěchu až po velmi dlouhé době 15. 4. 1998, kdy byla budova zapsána na seznam nemovitých kulturních památek.¹⁹

Dukát Zikmunda I. Lucemburského pochází z mincovny Budín a byl vyražen okolo roku 1411. V této době v letech 1392–1412 byl majitelem náchodského panství, pod které Hronov spadal, Jetřich (též Dětrich či Jindřich) z Janovic, který zemřel bez dědiců. V roce 1412 tuto odúmrt' Václav IV. udělil Jindřichovi Leflovi z Lažan, který však panství záhy v roce 1414 mění s Bočkem z Kunštátu a Poděbrad za Bechyni (†1417). V letech 1422 a 1425 je zmiňován první známý držitel hronovské tvrze Matěj z Vlčnova seděním na Hronově, vždy jako služebník Viktorína z Poděbrad (†1427), Bočkova syna a otce krále Jiřího I.²⁰ Náchodské panství a s ním i Hronov se tak v době vlády krále Zikmunda I. nacházely v rukou podporovatelů Jana Husa a husitských rebelů.

¹⁶ JIRÁSEK, Alois: *Z mých pamětí I. Poslední kapitoly k nové kronice „U nás“*, Praha 1911, s. 20.

¹⁷ Okresní muzeum Náchod, sbírky Jiráskova muzea v Hronově, cit. sign. A 872; HLADKÝ, Ladislav: *Tvrz a svobodný dvůr v Hronově*, Hláška – zpravodaj klubu Augusta Sedláčka 7, 1996, s. 44; SYROVÝ, Jiří – SYROVÁ, Zuzana: *Hronov (okres Náchod), dům čp. 49. Stavebně historický průzkum*, Brno 1998, s. 7.

¹⁸ HLADKÝ, L.: *Tvrz*, s. 43–45.

¹⁹ Kulturní památka rejst. č. ÚKSP 49638/6-6036.

²⁰ HLADKÝ, L.: *Tvrz*, s. 43–44.

UHRY, Zikmund I. Lucemburský (1387–1437), mincovna: *Budín/Buda*, správce komory: Ulrich Kamerer, dukát cca 1411. Zvětšeno 2,5:1.

Av.: v perlovci čtvrcený uhersko-český znak, v 1. a 4. poli arpádovské (uherské) pruhy, v 2. a 3. poli český lev;

opis: **•SIGISMVNDI•D•G•R•VNGARIE•**.

Rv.: stojící sv. Ladislav s pláštěm, v pravé ruce drží válečnou sekeru, v levé královské jablko, kolem hlavy má svatozář, po stranách mincovní značka **U-k**;
opis: **•S•LADISL-AVS•REX**.

2.1. AV; 3,5644 g; 21,92 x 21,67 mm; 3 h.

XRF: Au 98,84 %; Ag 0,26 %; Cu 0,26 %.

Lit.: Lengyel 18/5; Pohl D 2-11; Huszár 573.

Sbírka: Národní muzeum, inv. č. H5-360020 (přír. č. H5p10/1930,1).

Naleziště: **Hronov (okr. Náchod) z jara 1899**, v místech jižní či jihozápadní části náspu bývalé tvrze.

Foto Jiří Lehký. Zvětšeno 2,5:1.

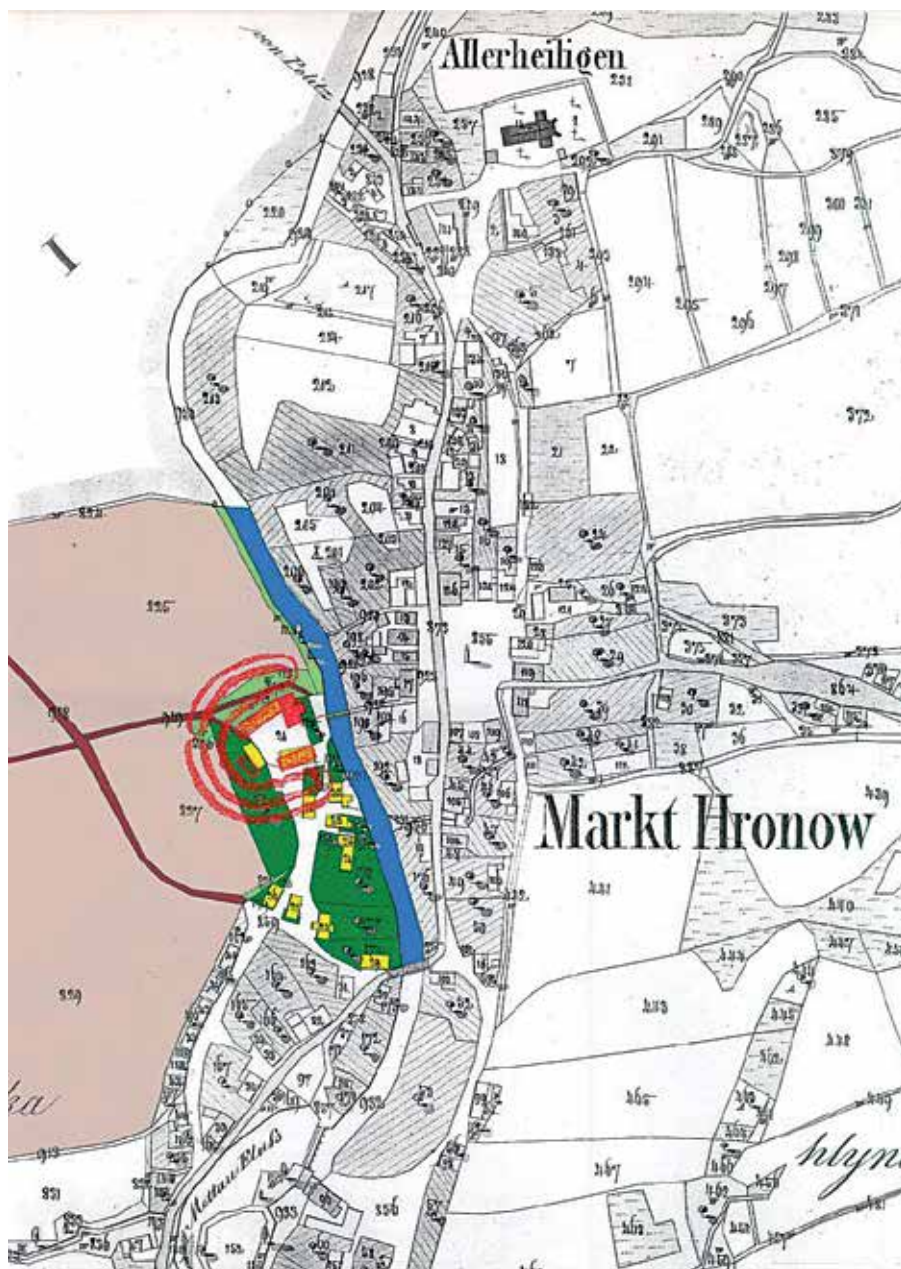
Konkrétní místo nálezu se podle kombinace výpovědí dobových zpráv velmi pravděpodobně nacházelo v jižní či jihozápadní části dvora, resp. v místech jižní či jihozápadní části náspu bývalé tvrze, dnes na území parcel číslo 253 či 254/1 v k. ú. Hronov.

Terminus post quem uložení nálezu či v tomto případě spíše ztráty mince je rok 1411. Je však nutno podotknout, jak bylo již výše řečeno, že Zikmundovy dukáty díky velkému počtu vyražených exemplářů za jeho dlouhé vlády obíhaly či byly tezaurovány velmi dlouho po svém vzniku, v nálezech se objevují ještě v průběhu 17. století. Příkladem tu může být známý košický zlatý poklad uložený po roce 1679.²¹

Samotná mince patří mezi vzácnější ražby správce komory Ulricha Kamere-ra. Dukáty se značkami **U-k** jsou z uherských nálezů známy pouze v 18 kusech, v českých nálezech deponovaných v Národním muzeu se nacházejí tři exempláře, výše zmíněný z nálezu z Nice, tento z Hronova a třetí z nálezu u Chotěboře, v ostatních nálezech chybí. Ve sbírce Národního muzea se pak vyskytuje dalších čtyři kusy, celkem tedy 7 exemplářů tohoto typu.²²

²¹ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, E.: *Košický poklad*, s. 39–41; BUDAJ, M.: *Košický zlatý poklad*, s. 39–40.

²² BUDAJ, M. – POLANSKÝ, L.: *Uherské středověké dukáty*, v přípravě.

●□5: Hronov. Kopie mapy stabilního katastru z roku 1824 (1:2880). Zmenšeno.

Detail s vyznačením zbytků zaneseného příkopu a náspu tvrže – průmět nákresu A. Sedláčka.²³

Podle SYROVÝ, J. – SYROVÁ, Z.: *Hronov*, s. 24, obr. 3.

²³ SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrže království českého V*, Praha 1887.

3. Poklad z neznámé, snad české lokality (?)

Posledním nálezem je poklad opět ve starší numismatické literatuře nezmíněný. V přírůstkové knize numismatického oddělení Národního muzea je pod číslem H5p91/1920 uvedena koupě 113 mincí (od pražských grošů po 19. století) ze dne 27. 12. 1920 od paní R. Kočárové z Chocerad nad Sáza-ovou. U prvních dvou položek tohoto seznamu spojených svorkou je později tužkou rukou E. Nohejlové-Prátové v kolonce poznámky zapsána doplňková informace „nález“.²⁴

●□ 6: Přírůstková kniha Numismatického oddělení Národního muzea, č. 91/1920 (výřez).

První položkou, jíž se týká tento společný, bohužel však podrobněji nespecifikovaný údaj, je níže uvedený uherský dukát císaře a krále Zikmunda I. Lucemburského (1387–1437), druhou položkou pak dukát v přírůstkové knize označený za belgický z roku 1747, ve skutečnosti však dukát Spojeného Nizozemí, resp. holandské provincie z doby, kdy byl místodržitelem Vilém IV. Oranžský (1711–1751). Vysoký časový rozptyl obou dukátů je velmi atypický, nikoli však nereálný. Uherské dukáty Zikmunda I. Lucemburského pro svou kvalitu zůstávaly součástí zlatých tezauračních souborů po celá staletí, jak dokládá řada novověkých pokladů.²⁵ Věříme-li údají kurátorky, jež tento údaj do přírůstkové knihy zaznamenala, bohužel na základě nám dnes již neznámých důvodů, pak by se snad mohlo hypoteticky s výhradou možného omylu jednat o torzo neznámého pokladu z druhé poloviny 18. století z neznámé, snad české lokality.

UHRY, Zikmund I. Lucemburský (1387–1437), mincovna: *Kremnica/Kör-möcbánya*, správce komory: Leonard Noffry, dukát cca 1436–1437.

²⁴ *Přírůstková kniha 1990–1940*, Numismatické oddělení Národního muzea, č. 91/1920; viz též obr. 6.

²⁵ Viz výše a pozn. 11–13; též BUDAJ, M. – POLANSKÝ, L.: *Uherské středověké dukáty*, v přípravě.

Av.: v perlovci čtvrcený uhersko-český znak, v 1. a 4. poli arpádovské (uherské) pruhy, v 2. a 3. poli český lev;

opis: **+SIGISMVNDI•D•G•R•VNGARIE.**

Rv.: stojící sv. Ladislav s pláštěm, v pravé ruce drží válečnou sekeru, v levé královské jablko, kolem hlavy má svatozář, po stranách mincovní značka **K•L**;

opis: **•S•LADISL-AVS•REX.**

3.1. AV; 3,5321 g; 20,43 x 20,48 mm; 4 h.

XRF: Au 98,78 %; Ag 0,47 %; Cu 0,23 %.

Lit.: Lengyel 18/24; Pohl D 2-35; Huszár 573.

Sbírka: Národní muzeum, inv. č. H5-102409 (přír. č. H5p91/1920,1).

Naleziště: **neznámé, snad české lokalita (?)**.

Foto Jiří Lehký. Zvětšeno 2,5:1.

SPOJENÉ NIZOZEMÍ, Holand, Vilém IV. Oranžský (1711–1751), mincovna: Dordrecht, dukát 1747.

Av.: v perlovci postava muže ve zbroji zprava držící v pravé ruce meč opřený o pravé rameno, v levé ruce sedm svázaných šípů [znázorňujících sedm spojených nizozemských provincií], po stranách postavy letopočet **17-47**;

opis: **CONCORDIA•RES-PAR•CRES•HOL•**

Rv.: v perlovci ornamentálně zdobená čtvercová kartuš s pětiřádkovým nápisem;

opis: **MO:ORD: / PROVIN. / FOEDER / BELG•AD / LEG•IMP.**

3.2. AV; 3,4458 g; 22,06 x 22,67 mm; 12 h.

Lit.: Krause – Mishler KM#12; Friedberg – Friedberg 250.²⁶

Sbírka: Národní muzeum, inv. č. H5-102410 (přír. č. H5p91/1920,2).

Naleziště: **neznámé, snad české (?)**.

Foto Jiří Lehký. Zvětšeno 2,5:1.

²⁶ KRAUSE, Chester. L. – MISHLER, Clifford: *Standard Catalog of World Coins: 18th Century 1701–1800*, 3rd Edition, Iola 2002, s. 1001, č. KM#12; FRIEDBERG, Arthur L. – FRIEDBERG, Ira S.: *Gold Coins of the World from Ancient Times to the Present*, 8th Edition, Clifton 2009, č. 250.

Nálezy ve sbírce Národního muzea obsahující uherské středověké dukáty

V numismatické sbírce Národního muzea bylo k letošnímu roku identifikováno deset nálezů obsahujících uherské středověké dukáty.²⁷ Jedná se, vedle výše popsaných tří depotů, o poklady: Chotěboř nalezený na jaře 1899,²⁸ Praha-Josefov, U starého hřbitova čp. 248 z prosince roku 1928,²⁹ Vimperk z léta 1934,³⁰ Stradonice objevený asi před 1896,³¹ Lomnice nad Popelkou ze 17. listopadu 1931,³² Kamenice nad Lipou-Pravíkov z 24. května 1922³³ a České Budějovice, dům U Anděla z 3. srpna 1911³⁴ (viz tabulka 1 a obr. 7). Počet deseti nálezů ve sbírce nemusí být konečný, část sbírky – především velké hromadně zapsané přírůstky jako například převody ze SZDK či jiných státních institucí – není podrobně zpracována. Uvedený výčet tak představuje všechny nálezy i uherské dukáty uložené v Národním muzeu, které bylo možné za současného stavu zpracování sbírky v ní identifikovat.

Těchto deset nálezů lze rozředit podle několika kritérií. Předně devět z nich jsou depoty domácí pocházející dokonce pouze z území Čech, jeden pak cizí z francouzského města Nice. České nálezy lze pak rozdělit na tři východočeské, dva středočeské (včetně Prahy), čtyři jihočeské a jeden z neznámé, snad české lokality. Tři starší české nálezy (Hronov, Kamenice nad Lipou-Pravíkov a z neznámé lokality) neevidoval ani registář nálezů z Čech, Moravy a Slezska.

Dle obsahu je pak nálezem jednotlivé ztrátové mince s jistotou pouze depot z Hronova, s výhradou možného omylu pak jako druhý přichází v úvahu nález z Nice. U sedmi depotů z desíti pak víme pouze o zlatém obsahu – Nice; Hronov; Chotěboř; Praha-Josefov, U starého hřbitova čp. 248; Vimperk; Kamenice nad Lipou-Pravíkov a neznámá lokalita, ve třech případech – Stradonice, Lomnice nad Popelkou a České Budějovice – obsahovaly poklady i významnou složku stříbrnou.

²⁷ Kompletní zpracování nálezů uherských středověkých dukátů bude součástí připravované publikace: BUDAJ, M. – POLANSKÝ, L.: *Uherské středověké dukáty*, v přípravě.

²⁸ SKALSKÝ, G.: *Nález*, s. 107–108; *Nálezy II.3*, č. 2310; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, E.: *Uherský dukát*, s. 260, č. 16; TÁŽ: *Dukaten*, s. 234, pozn. 4; ZAORAL, R.: *Nálezy*, s. 131.

²⁹ *Nálezy II.3*, č. 2326; POLANSKÝ, L. – BUDAJ, M.: *Zlatý poklad*, s. 99–146.

³⁰ NOHEJLOVÁ, Emanuela: *Nález dukátů ve Vimperku*, Numismatický časopis československý 11–12, 1935–1936, s. 113–114; *Nálezy II.3*, č. 2493; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, E.: *Uherský dukát*, s. 261, č. 32; TÁŽ: *Dukaten*, s. 234, pozn. 4; ZAORAL, R.: *Nálezy*, s. 131.

³¹ *Nálezy II.3*, č. 2610; NOHEJLOVÁ, Emanuela: *Nález ze Stradonic*, Numismatický časopis 15, 1939, s. 74–76; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, E.: *Uherský dukát*, s. 261, č. 37; TÁŽ: *Dukaten*, s. 234, pozn. 4; ZAORAL, R.: *Nálezy*, s. 131.

³² *Nálezy II.3*, č. 2737; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, E.: *Uherský dukát*, s. 261, č. 51; TÁŽ: *Dukaten*, s. 234, pozn. 4; ZAORAL, R.: *Nálezy*, s. 132.

³³ FIALA, E.: *Zlatý poklad*, s. 170–171; AUGST, B.: *Osmánské altuny*, s. 92–96; ŠTĚPKOVÁ, J.: *Coins*, s. 145–146, č. 13; NOVÁK, V.: *Struktura*, s. 182, č. 8; HRADIL, F.: *Uničovský zlatý poklad*, s. 188, 192, č. 23.

³⁴ KATZ, Viktor: *K dějinám mincovny pražské a budějovické za vlády Rudolfa II.*, Věstník Numismatické společnosti česko-slovenské v Praze 5, 1923, s. 213–220; *Nálezy III*, č. 3159; MILITKÝ, Jiří: „Pytel plný peněz.“ *Poznámky k pokladu mincí tolarového období z Českých Budějovic*, *Folia numismatica* 24, 2010, s. 3–11; BUDAJ, M. – POLANSKÝ, L.: *Uherské středověké dukáty*, v přípravě.

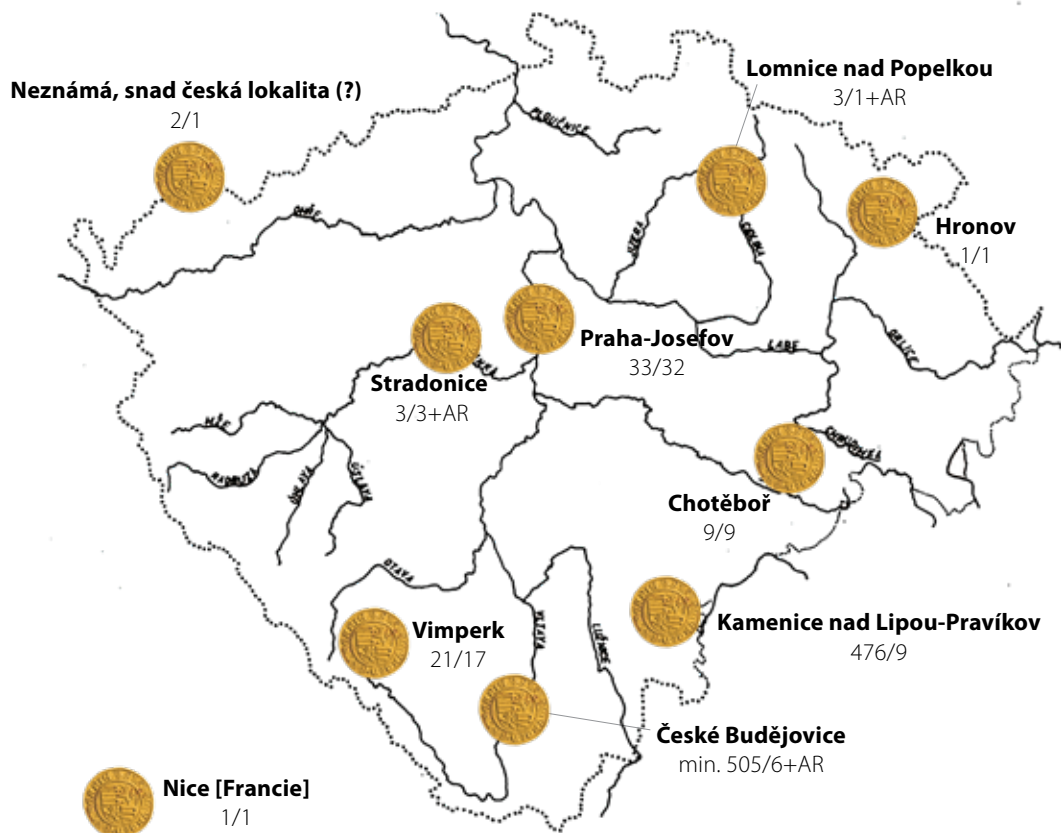
Časově lze nálezy obsahující uherské středověké zlaté ražby rozdělit do období lucemburského – Nice? *tpq* 1411, Hronov *tpq* 1411, Chotěboř *tpq* 1423 a Praha-Josefov, U starého hřbitova čp. 248 *tpq* 1430, doby správcovství a vlády Jiřího z Poděbrad – Vimperk *tpq* 1453 a Stradonice *tpq* 1469, do časů jagellonských – Lomnice nad Popelkou *tpq* 1482 a tři pozdní nálezy až do období raného novověku – první dva do doby okolo počátku třicetileté války (Kamenice nad Lipou-Pravíkov – *tpq* 1614; České Budějovice *tpq* 1619) a třetí sic nejistý až do doby vlády Marie Terezie I. (neznámá, snad česká lokalita (?); *tpq* 1747).

Nálezy ze sbírky Národního muzea obsahující uherské středověké dukáty tak vyváženě pokrývají období 15. století, tedy především dobu svého vzniku. Poklady kamenicko-pravíkovský a českobudějovický ukryté v předvečer a na počátku třicetileté války pak jen dokreslují význam, oblibu a dlouhodobé užívání středověkých uherských dukátů v bohatých hotovostech vrcholného novověku, jak jej známe např. z uničovského či košického pokladu.³⁵

Tabulka 1: Přehled nálezů uherských středověkých dukátů uložených v numismatické sbírce Národního muzea (řazeno v chronologickém sledu dle doby uložení). NM = Národní muzeum, SoSb = soukromá sbírka, MMP = Muzeum hlavního města Prahy, JČM = Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích. Čísla v závorkách u čísel nálezů odpovídají pořadí nálezů publikovaných v tomto článku.

Číslo nálezů	Název	AV	AR	<i>Tp_q</i>	Nálezy	Sbírka	Objeven
1 (1)	Nice [Francie]	1 (?)	0	1411	–	NM	před 1870
2 (2)	Hronov	1	0	1411	–	NM	z jara 1899
3	Chotěboř	9 (+ prsten)	0	1423	2310	NM + SoSb	13. 4. 1933
4	Praha-Josefov, U starého hřbitova čp. 248	min. 33	0	1430	2326	NM + MMP	prosinec 1928
5	Vimperk	21	0	1453	2493	NM + SoSb	léto 1934
6	Stradonice	3 (? 4+)	426 (? +)	1469	2610	NM + ?	? před 1896
7	Lomnice nad Popelkou	3	120	1482	2737	NM	17. 11. 1931
8	Kamenice nad Lipou-Pravíkov	476	0	1614	–	NM + SoSb	24. 5. 1922
9	České Budějovice, dům U Anděla	NP (min. 505)	NP (min. 563)	1619	3159	NM + JČM + SoSb	3. 8. 1911
10 (3)	neznámá, snad česká lokalita (?)	2	0	? 1747	–	NM	před 1920

³⁵ HRADIL, F.: *Uničovský zlatý poklad*; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, E.: *Košický poklad*; BUDAJ, M.: *Košický zlatý poklad*.

●□7: Mapa nálezů uherských středověkých dukátů v Čechách

uložených v numismatické sbírce Národního muzea.

Čísla udávají počet zlatých mincí v pokladu / počtem uherských středověkých dukátů v daném nálezu + informaci, že obsahoval i stříbrné mince (AR).

Numismatické listy

73 • 2018 • 1-2

NUMISMATICKÉ LISTY 73 • 2018 • 1-2

Vyobrazení k článku Borys PASZKIEWICZ, *Znaleziško denara ceskego króla Władysława I i inne niezwykle monety spod Radziejowa na Kujawach*, s. 33–36 (mince č. 1, s. 34).

○ ■ **ČECHY, Vladislav I. (II.)** (1140–1158–1172), denár po 1158.

Naleziště: **Radziejów [Kujavy, PL] 2004**. Zvětšeno 3:1.

Titulní strana:

Vyobrazení k článku Luboš POLANSKÝ, *Tři nepublikované nálezy uherských středověkých dukátů ze sbírky Národního muzea*, s. 69–84 (mince č. 1.1, s. 73–74).

○ ■ **UHRY, Zikmund I.** (1387–1437), mincovna: *Budín*, správce komory: Ulrich Kamerer, dukát cca 1411.

Sbírka: Národní muzeum, inv. č. H5-360046. Naleziště: **Nice [Francie] před 1870**. Zvětšeno 3:1.

Numismatické listy

73 • 2018 • 1-2

Vedoucí redaktor / Chief Editor: Luboš POLANSKÝ.

Redakce / Editors: Michal MAŠEK, Luboš POLANSKÝ, Jiří SLÁMA

Redakční rada / Editorial Advisory Board: Marek CAJTHAML, Petr HAIMANN,

Dagmar KAŠPAROVÁ, Jiří MILITKÝ, Věra NĚMEČKOVÁ, Vlastimil NOVÁK,

Borys PASZKIEWICZ, Zdeněk PETRÁŇ, Eduard ŠIMEK, Jan VIDEMAN, Petr VOREL.

Jazyková redakce / Language Editor: Roman LANG.

Kontakt / Contact Address: lubos_polansky@nm.cz • 224 497 283.

Anglická abstrakta a resumé překládá / English abstracts and summaries translated by
Gabriela & Vlastimil NOVÁK.

NÁRODNÍ MUZEUM

Vydává: Národní muzeum ve spolupráci s Českou numismatickou společností.

Technická příprava a grafická úprava: Quattro-Production s. r. o.

Tisk: Kleinwächter Holding, s. r. o.

Přímý prodej zajišťuje stánek v Nové budově Národního muzea. Distribuci povinných výtisků,
výtisků pro předplatitele a distribuci volných výtisků zajišťuje Obchodní oddělení,

Národní muzeum, Vínohradská 1, 110 00 Praha 1, telefon 224 497 159, fax 222 246 047

(ze zahraničí: telefon +420 224 497 159, fax +420 222 246 047), e-mail: publikace@nm.cz.

Zde se přijímají i objednávky předplatného, z ČR i ze zahraničí a poskytují informace o cenách
předplatného. Členům České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost,

Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10 - Vršovice, telefon 271 730 775.

Vychází dvakrát ročně jako dvojčíslo.

Redakční uzávěrky jsou 1. dubna a 1. září.

Pokyny pro autory najdete na www.nm.cz/publikace.

1.1. ČECHY, Boleslav II., Cach 89.

Naleziště: **Bodzia**, hrob D162 [PL].

1.3. ČECHY, Boleslav III., Cach 194.

Naleziště: **Bodzia**, hrob E864/II [PL].

2.1. ČECHY, Vladivoj I., Cach 219–221?

Naleziště: **Dziekanowice**, hrob 4/06 [PL].

Zvětšeno 2:1.

2.2. ČECHY, Břetislav I., Cach 324?

Naleziště: **Dziekanowice**, hrob 27/96 [PL].

Zvětšeno 2:1.

2.3. ČECHY, Spytihněv II., Cach 330.

Naleziště: **Dziekanowice**, hrob 26/99 [PL].

2.4. ČECHY, Vratislav II., Cach 346.

Naleziště: **Dziekanowice**, hrob 28/10 [PL].

2.4. ČECHY, Jaromír I., Cach 242, 248?

Naleziště: **Dziekanowice**, objekt XXV/02 [PL].

O b s a h

- □ **Michal MAŠEK**
Významné životní jubileum Zdeňka Petráně..... 3
- □ **Michal MAŠEK**
Portréty na mincích pergamských vládců
Portraits on coins of the rulers in Pergamon..... 4
- □ **Jiří SLÁMA**
K počátkům peněžní směny v Čechách
Notes to the beginning of the monetary exchange in Bohemia 10
- □ **Vojtěch BRÁDLE**
Poznámky k rozebrání denárového depotu z Čistěvsí (okr. Hradec Králové)
Some notes to the dispersal of the hoard of deniers from Čistěves (Hradec Králové district) 15
- □ **Stanisław SUCHODOLSKI**
**Czeskie monety z X–XI wieku z cmentarzysk
w miejscowościach Bodzia i Dziekanowice (Polska)**
*Bohemian coins of the 10–11th centuries from the cemeteries
in Bodzia and Dziekanowice (Poland)* 19
- □ **Borys PASZKIEWICZ**
**Znalezisko denara českého krále Vladysława I i inne niezwykłe monety
spod Radziejowa na Kujawach**
*The find of the denier of King Vladysław I of Bohemia and other unusual coins
from the area of Radziejów in Kuyavia (Poland)*..... 33
- □ **Marek BUDAJ**
**Strieborné mince Žigmunda I. Luxemburského (1387–1437)
a ich dopad na uhorské menové pomery**
*Silver coins of Sigismund I of Luxembourg (1387–1437)
and their impact on the Hungarian monetary situation* 37
- □ **Luboš POLANSKÝ**
Tři nepublikované nálezy uherských středověkých dukátů ze sbírky Národního muzea
Three unpublished finds of the Hungarian medieval ducats from the collection of the National Museum 69
- □ **Vojtěch BRÁDLE – Radek NOVÁK**
Dvojice novějších grošových nálezů z Úpicka (okr. Trutnov)
Two most recent hoards containing grossi found in the Úpice region (Trutnov district)..... 85
- □ **Pavel GREGOR**
Tlustý kruhový peníz se lvem
Thick round coin with lion image 91
- □ **Jiří RYANT**
Hodnocení Josefa Smolíka z roku 1915
Characteristic of Josef Smolík dating to 1915..... 97